

פירוש הרמב"ם

על מסכת ראש השנה

דרך נפלא בלימוד הגמרא

הוצאתו לאור פעם שנית

בתוספות מרובה ובאותיות גדולות, ולהיות אותיות מחכימות

עם פירוש קלם, וקראתי שמו ביאור. ונלוה אליו כהגות טובות, וקלם
סיפורי מעשיות מאלוהי אבי ז"ל.

המז"ל דוב בער ראב"ן.

בלה"א הרב הלדריק המפורסם. גאון ישר' קדש"ס מסור"ר מנחם מענדיל ז"ל.

נדפס

פעה"ק ירושלים תובב"א

נדפס על ר' שמואל הלוי צוקערמאן ושותפיו

כסנה זכרו תורת משה לפ"ק

מבוא

ענין הספר ותכונתו.

ישמחו הולומדים יגילו הולומדים בראותם דרכי הלימוד בנמרה מהרמב"ם ז"ל כי רבינו בפירושו הלך בעקבות הר"י מיג"ש רבו שפירש על מס' שבועות שהביא כל המשא ומתן של הנמרה משינוי לשון קלח. ומחמת זה כל הסוגיא מפורש בטוב. וכן מביא בעיקרים והיסודות להבנת הסוגיא. אהב את ישר העיון ומחמת זה גרס בנמרה גירסות ישרות כמו חמשים חסר אחת בדרך ע' ובגמ' היא גרסא משוכשת ונרחקו בה רש"י וחוס'. וכן בדרך י"ו כמה שוקע ובדרך כ"א ר' איבו עי' בביאור שלי. ובגרסתו ניחא כמה קושיות. ובפרק ראוהו ב"ד גרס לילי ביו"ד בסופו וליל בלא יו"ד בסופו ניחא כמה קושיות עי' בביאור. אהב את האמת לא הכניס בחירושים דחוקים. הודה שאינו יודע תירוץ לקושיא שלו ולתרוץ בדרך זו געלה נפשו ובאב בלשונו ולא השכח בה פירוקא עי' דף י"א ודף י"ב. דרכו להביא ראיות מהספרי אף שבנמרה גמלא ג"כ ראיות אחרות על זה. וגם דרכו לסמוך על הספרי אף שהוא נגד הגמ' וכן כתב החו"ט שביטת פ"ד משנה י' ועי' דף ו' ד"ה אמר רב זבד ובביאור שם. דרכו בהביאו מאמר מהגמ' לא הזכיר שם המסכת ולא הפרק וכן היה דרך הראשונים ז"ל:

מסגנות

לשונו הוכיח בכין שמשא אמת ודירתו אמת. כי לשונו בכלן כמה פעמים הי"ב עיקר וכן בפירושו למשנה ח"ב עיקר מרחפת שם הרבה. וגם מרגלא בפומיה חיבה ואת השאל. ופריק. ופרקינן. ואדרינן. וג' חיבות לריך אחי לידע. וכן באגרת הרמב"ם ופירוש המשנה. תירגס בלשון ערבי הרבה דברים כדרכו בכ"מ. וכן לשון רבו הרי"ף ז"ל. ונראה מסוגיות לשונו בזה המסכת דעל ארצי הר"ח רבו הוטבעה לכן קי"ר לפרש בכלן על כמה ענינים מהמס' הזאת. כי סמך על פירוש ר"ח ז"ל והר"ה כי מביא אותו בכלן בג' מקומות כבר פי' ר"ח ז"ל. בדרך ז' כי כ"א ע"ש:

ואנכי דוביב

שפתי ישנים העתקתי כמה דברים מפירוש ר"ח ז"ל הנדפס בש"ס ווילנא והוספתי כאן. ולא יקשה בעינינו למה לא ביאר שום הגדה במסכה הזאת. נראה הטעם מחמת שהלך בעקבי רבו הרי"ף ז"ל שהשמיט כל הגדות ולא הביא אותן בלל רק בג' מקומות בפסחים לענין עם הארץ ע"ש. ועוד בג' מקומות וגם בחיבורו הגדול השמיט כמה הלכות מאגדה כמו בברכות כ"א לא תעול ידך וכו' וכמגילה ג' לענין שלום בלילה ובמועד קטן י"ח בענינים האפיקנים והרבה כיוצא בזה. ור' אברהם בנו כתב ואבי מורי חשב לחבר ס' בעניני הגדות ולבסוף נטה מעליו וירא משה מנשת אליו:

מהמפרשים

שהזכירו. המפרש לקה"ח העתיק הרבה דברים מס' הזה אות בלוח. וכן השב"ץ ובעל המאור. ובעל שם"ג ס"ה לו הספר הזה בכת"י ושמעיהו מאור. והנה חס"י בדבר טוב. כללו של דבר הכל הולך אחר החסוס. ועל הדוי"ב יכתבו גיבוי עם אשר בלו על החסוס לקחת את הספר הזה במחיר אשר יושח עליו. ואין להקפיד על הודוין כי אין מוקדם ומאוחר בתורה:

הסו"ל דוב בער.

שמות החתומים בעה"ק ירושלים ת"ו.

הר' ר' משה ליב כהנא
 הרב הגביר ר' משה וויטנבערג
 המופלג ר' מאיר מפוזנא
 הרב ר' משה נחום
 האבנך ר' משה אברהם בה"ג

ג

הר' החסיד ר' ניסן צ"ק

ע

הרב ר' עקיבא יוסף מאונגרן

צ

הרב סגביר ר' נבי ליב בהרב ר' ברוך מהרדאק

הרב ר' נבי אשר שפירא

ש

הרב הנאון ר' שאול חיים בהרב מו"ה אברהם
 הלוי אב"ד מדוכר'אונא בע"מ יד שאול כלילת שאול
 מפ"ס שאול

הרב ר' שמואל ברעזנר

הר' הגביר ר' שכנא מפינסק

הר' ר' שיימא צ"ב חיים חייקל מוואלקוויסקי

הרב ר' שמואל שלמה בווארסקי

ר' שמואל ברוך צ"ר שלמה סנדורס

ר' שלום שו"צ

דקטור שרגא פאחיל

המגיד ר' שבת

בחז"ל

הרה"ג ר' משה שמואל זוקרמנדל נ"י

הרב הג' אב"ד מליאן נ"י

ידידי הנגיד ר' משה בן מאיר פאחיל

ר' ארי' ליב גבאי דבהמ"ד הגדול בפאריז

הרה"ג ר' יהודה ליב המו"ל ספר השלמה

הרב סגביר עוואסקי

הרב הגאון ר' נתן אדלר שליט"א האב"ד בלאנדן

א

הרב ר' אבא ממונה דכולל הוראדנא

ר' אברהם שו"ב

ר' אפרים הכהן

ב

הרה"ג ר' בנימין אב"ד דטופני

הרב ר' ביינש בן הרב הגאון הג' מו"ה שמואל

סלאבט שליט"א

ד

הרב ר' דוד יולס

ה

הרה"ג ר' חיים זאננעפעלד

ר' חיים בן ר' זליג הווארדק

מ

הרב ר' טובי' מאונגרין

י

הרב הגאון הגדול אמייה וכו' ר' יהושע ליב

דיסקין שליט"א האב"ד דק"ק בריסק

הרה"ג ר' יעקב יהודה ליב לעוו

הרה"ג ר' יהודה יודל קוואסל אב"ד מראדק

הרב הגאון ר' יו"ט ישראל רב ממאריס

הר' הגביר ר' ישראל רובינשטיין

הר' הגביר ר' יואל ברנד

הרב ר' יעקב דוד

הרב ר' ישראל הורוויץ

ר' יצחק יעקב גבאי דבה"ג מאה אעריס

ר' יחזקאל ש"ך

ל

המגיד ר' ליפא מאיר גבאי דח' דקן חיים

מ

הרב ר' משה סלאטקי מקהלים

הרב הרה"ק ר' אענדל מונשער

זכחנו בספרים הקדושים שכל נוי שיש לו ס' מהרמב"ם ז"ל בביאתו ובפרט פי' פל גמ' מביא ליראה
 שמים ולברכה ולסלחה אחוץ:

הנהגות ישרות

מא"א כרז המא"ג גאון ישראל לדיק מפורסם מהור"ר מנחם מענדל זלוק"ל אשר נהג כל ימי חייו. אמרתי אעלה על במתי ח"כ. ולהעלות על מזבח דפוסם בירושלים עה"ק ח"ו. (ע"ד הגמרא הכל מעלין לא"י כי בחול לא זכתי לזה) כרי שיהיה מחיבר לקודש וכפרט שרבים אומרים לפשטי מדוע אחס מונע צ"ר. הגם מה לחב"ן את הכ"ר לדבר דבר וכלום בן מעיד על חב. אך מילתא דגלוי לכל. וכדי שיכיו שפחותיו דובבות בקבר. ולמען לזכות הרבים אמרתי לא אחנע טוב מבעליו. וזה החלי:

תיכף כשקם היה נזכר מאד להיות הדיבור הראשון בחורה; לא הלך ד' אמות בלי נט"י ואפי' כשניעור משנתו בליכס כנס בלריך עוד ליטן היה ניטל ידיו. בבית הכסא לא ישב בין מזרח למערב כהרמב"ם. בכל החפלה היה מונח כל חיבה ותיבה בדקדוק כמונה מרגליות. אשר הדיבור צבככ"י לבעלה. היה נזכר בכל דיבוריו רק בדבר יראה שמים ומוכר. היה מרחיק מאד ומדת החנופה ומדת הגאווה ומדת הקנאה. ודעתו היה שפלה מאד. היה מחפלא כל יום להנלל מכעס. על כל דבר אשר קרה לו ח"ו במקרה היה מחפלא אפי' בלבון אשכנז שיחן לו השי"ת לב עהור לעבדו. כל ימיו היה משחוקק להיות ניזון מייגע כפיו. וקץ מאד ברבנות אבל בעו"ס לא אחשייע מילתא. היה נזכר מאד שיכיה לו חבר טוב לדבר עמו מפניו של ה"א"ר לקיים דאגה בלב איש וכו'. וכשהיה רב ומ"ץ בקונ"א היה לו חבר הרב המאה"ג הלדין ר' גלגיו ז"ל. והיה מלער כל ימיו שלא היה לו חבר כזה עוד. היה מזכיר שלא להיות רב או דיין ומכ"ם לעשות החבולות רשע ולברוח מזה מאד. לא היה מורה הלכה רק מספר. היה מסדר לפניו החרי"ג מלות והיה מציין בחומש שלו על כל סדרה השייך לה. השכר שהיה לוקח מהעיר מהרבנות היה מיקל עליהם מאד וכ"ם שלא לקח שכר מדין תורה. היה חוזר בעל פה משניות בדרך ועל עגלה שהיה נוכע. היה בקי בשו"ע וא"ח כמעט בע"פ. היה מסדר חמיד קילור מספרים אחרונים וקילור המידוש. היה נוהן לזקה קודם כל חפלה וקודם אכילה. כל ימיו לא הוציא מפיו שום שבועה. היה מתרחק מאד מלה"ר שלא דיבר משום אדם כלל ומשקרים ומליצנות ומדברים בטלים וכו'. היה מונע מלייך על חתונה מכמה טעמים טעם א' פן לא יוכל לשמה חתן וכו' ויעבור על חמשה קולות. היה נזכר מאד ליטן מחוך ד"ח: החפלה שלו היה בקול רם ובכל כמו. היה מכבד את ה' מגרונו שהיה בעל חפלה נפלא והיה מחפלא בר"ה וכו'. היה לו כסים מיוחדים לזדקה לעניים לבד לח"ח לבד וכו'. היה זכיר במעשר. היה קורא שמו"ה בכל ע"ש כס"ח. בשבת היה מדבר בלה"ק. היה וטרן בממונו מאד. ואם נתן לא עיי"ב לעצמו ועקבות"ו לא מודעו וחלקם לעניים. היה מלער מאד בלרא ליבור ח"ו וכל ענין גדול הוצא אליו. והיה פעם א' ענין גדול בא"י וכו' ובחרו בו וכו' הגם שלא ראה כזה בשום אופן אבל מחמת הפלרות רבות וכו'. בהוראתו היה מקיל לאחרים אבל לעצמו היה מחמיר. בן כ' שנה היה שכמך ידיו עליו בגאון ר' שילס שהיה רב מקונ"א שימלא מקומו. ובעת שדרש היה פס מפיק מרגליות. והיה בעל יבורים כל ימיו ר"ל העפ"כ לא היה בו ביטול תורה. ובפנקס חשבון הכסף אשר לו היה כתוב שהיה בזכה כל עה ועה. וקיים הפסיק ויחמרו האושלים בלו נעשו חשבון וכו'. ע"י צ"ב. וכחוב בו גדרים וסוייגוס מה שקיבל על עצמו וכו'. וסנה ממהות הסתלקותו חקאר היריעה מהכיל סיפורי פלאים לכן הקצר בנילון. אך את זה ראו כולם שהיה אומר צבכיה ג' אלהי נשמה וכו' וקרא ק"ש כמה פעמים. ונפטר בדבורא הוא בשנת תרל"ה כ"ב אייר לג"ע. ואמני ז"ל מרש ביטא נפיקתה בט"ו לחודש אדר שני לג"ע. חנלכ"ה: